

Teplické skály

(aneb Padělatel ze Skalního chrámu)

Vstup do prostor Skalního chrámu byl dříve uzavírán dřevěnými dvířky, které byly vsazeny do pevných skalních stěn. Za nimi se otevřela návštěvníkům prostorná, 45 m dlouhá skalní rozsedlina, jejíž stěny se stýkají v padesátimetrové výšce a tvoří tak jedinečnou, přírodou vytvořenou gotickou klenbu.

Tento prostor ukrytý mezi skalami, v dnešní době nazýván Skalní chrám, byl znám místnímu obyvatelstvu již v dávné minulosti. Nejstarší zmínky jsou spojené s jednou místní legendou, která hovoří o pověstném padělateli mincí, který v této skalní sluji měl tajnou penězokazeckou dílnu, proto také toto místo bylo dříve podle staré legendy nazýváno Münzkirche (Mincovní kostel).

Jelikož s touto pověstí je spojeno mnoho konkrétních jmen a údajů, můžeme se domnívat, že možná jako jedna z mála místních pověstí může mít i historicky reálný podklad.

Není také vyloučeno, že se zde ukrývali lidé z okolních vesnic v dobách válečného ohrožení před rabujícím vojskem v dobách třicetileté nebo sedmileté války, tak jako na několika dalších podobných místech v Teplických a Adršpašských skalách. Naposledy skály v těchto místech sloužily jako úkryt v době docela nedávné, a to prokazatelně na podzim roku 1938. V tuto dobu se sice nevyužívalo Skalního chrámu jako místa k úkrytu, ale posloužily k tomu některá místa a skalní převisy ukryté v blízkém okolí.

O rok později, v roce 1939 byl vydán nový propagační materiál o teplických skalách, kde bylo uvedeno a potvrzeno že naposledy bylo úkrytů na „Slepičích posedech“ v Teplických skalách použito v roce 1938. V té době však autor textu na propagační tiskovině nemohl tušit, že ani rok 1938 není posledním obdobím, kdy bude nutné využít skalních úkrytů. Ale to je již téma jiné kapitoly. Vraťme se ale z malého výletu do historie zpět k prohlídce Skalního chrámu.

Od zpřístupnění tzv. Staré partie v Teplických skalách v roce 1846, kdy bylo toto místo turisticky zpřístupněno, se nazývalo Das Münster nebo Der Dom, čili Chrám nebo Dóm. V místním lidovém dialektu však toto místo mělo ještě jedno pojmenování - „Beim Laiermonne“ (U Leiermannů), pravděpodobně podle majitele nebo nájemce přilehlého pozemku. Sídli-li v Teplických skalách nějaký Genius loci, tak to musí být právě zde, ve Skalním chrámu, kde pod klenbou skalní svatyně zažívali návštěvníci ty nejemotivnější chvíle, které balancovali na samé hraně s mystičnem. Zde se setkávaly emotivní pocity tisíců návštěvníků, kteří chrámem procházeli, spřádali se do harmonického proudu, který veškeré pocity a myšlenky vtiskl hluboko do skalních stěn. Citlivý a vnímavý člověk, který sem ještě dnes vstoupí, zaznamená podobné chvění na duši, jako když křesťan vstoupí do kaple, kostela nebo jiného svatostánku. Zde, téměř na závěr tehdejší vyhlídkové trasy, zavedl průvodce po několika schodech návštěvníky do přítmi skalní jeskyně, kde na návštěvníky čekalo vyvrcholení prohlídky Teplických skal. Nezbytnou průvodcovskou hůlkou, kterou používal i jako ukazovátka, nakreslil do písčité podlahy čáru, u které zanechal „Vážené panstvo“ (*tak titulovali průvodci skal tehdejší návštěvníky*) na chvíli samotné, aby sám zmizel v šeru mezi skalami. Po chvíli se opět objevil na skalní vyvýšenině před skupinou návštěvníků se zapálenou loučí v ruce. Mihotavé světlo osvětlovalo okolní skalní stěny i tváře přítomných.

Zatímco se návštěvníci rozhlíželi po skalním chrámu, průvodce s loučí v ruce přivítal všechny přítomné a pronesl osm kapitol básně o divech a krásách přírody v divoké teplické přírodě.

„Bei Weckelsdorf an einer Stell ist an den Metau Silberquel...“ (Nedaleko Teplic, na jednom místě je nad Metují pramen Stříbrný), začínají první slova básně o skalách, křišťálově čistých pramenech a říčce Metuji. Krátce poté, co dozněly poslední slova básně, krátkým zapískáním dal signál a skalní chrám zalila hudba z malého flašinetu, který stál u východu ze skalní sluje, doposud přítomným zrakům ukrytý. Mnozí lidé tímto byli natolik překvapeni a okouzleni, že padli na kolena a začali se modlit. Zvuk flašinetu, který se odrážel od skalních stěn, nabýval takové mohutnosti, že skutečně připomínal zvuk chrámových varhan. Proto se také poměrně brzy vžil pojem o skalním chrámu a flašinetář byl nazýván skalním varhaníkem.

Nejčastěji v tomto přírodním skalním chrámu zněla chrámová skladba od Johanna Michaela Haydna *„Zde v zkroušenosti padáme“*, nebo píseň *„Tebe, Bože chválíme“*. V německy psaném Bauerově průvodci z roku 1880 se uvádí, že v chrámu zněly písně *„Hier liegt vor deiner Majestät im Staub die Christenschar“* (Zde leží před Tvým Veličenstvem v prachu zástup křesťanů) a poté druhá *„Wir werfen uns darnieder“* (Vrháme se na zem), obě známé z dílny Johanna Michaela Haydna. Autor útlého spisku *Na výletech* z r. 1881, již výše zmiňovaný František Kodým píše, že pro ně byla návštěva Skalního chrámu tak slavnostním a jedinečným zážitkem, že zde také zpívali národní hymnu. Do spisu tehdy zaznamenal: *„Jednoduchý nástroj, jednoduché zvuky a přece zde v tom klenutí ohromném, o něhož stěny odrážejí se jednotlivé tóny - zní píseň tak krásně, jako v nějakém chrámě. Sotva přestala píseň, zazvučel jeskyní ze všech hrdel přítomných výletníků velebný chorál český, naše národní hymna: „Kde domov můj?“ Za doznívajících zvuků brali jsme se dál.“*

Na tomto místě bych ještě použil krátkou citaci od již výše zmiňovaného Aloise Jirásky, který Teplické skály navštívil v podvečer, a ve skalním chrámu jeho procházka v doprovodu jednoho místního skalního průvodce skončila.

„Ulička, kterou jdeme, tu se úží, tam zas šíří, kráčíme přes hrubé, dřevěné, pískem posypané mostky, přes skály - tu směr se mění, ulice je křivolaká, hloub a hloub zacházíme. Není jiného vidět, než skály a skály, a stále se měnící, strom tu a tam, a nad námi modré nebe. Ve výšce zhasíná růžová zář, slunce zajisté zapadá. Tu již šero, je cítit vlhko podvečera. Ticho. Jen zdáli je slyšet hluboký povzdech lesa - skála skále ho pošeptává, vždy tišeji, tichounce - až v bludišti balvanů zanikl.“

„Je tu ještě mnoho skal podivných tvarů. Čas kvapí a máme ještě chrám,“ praví vůdce.

„Jen do chrámu, vše ostatní Vám slevím“.

A jdeme dále. „Místa toho, bludiště těch skal sloužovalo vždy obyvatelům okolním za útulek v čas vojny,“ - vypravoval vůdce.

„Před lety, ale je tomu tuze dávno, skrývali se tu lidé, když byli pronásledováni pro víru.“

„Čeští bratři“ - zaznělo mi v uších. Ano, tu se skrývali před císařskými dragouny a reformátory, nechtíc víru svou zradit a vlast opustit. Zastavil jsem se bezděky a rozhlížeje se.

Tu v těch pustých místech skrývali se jako pronásledovaná zvíř, tu snad při tajném ohni teskníce, modlili se a zpívali žalmy v boha důvěrně. A pak ani tu neměli stání. Avšak vůdce vybídl mne dále.

„Bouře je tu strašlivá, děsná jako ve skalách adršpašských. Máme tu šesterou ozvěnu. Jenže tu nikdo schválně na hromobití nečekal, jako oni Angličané“.

Připomenul mi dva syny Albionu, již v Adršbachu v skalách, chtějí bouři přečkat, na ni několik dnů čekali. Sotvaže dlouhým čekáním rozmrzeni odešli, strhlo se neobyčejné hromobití a blesk udeřil zrovna do toho místa, kdež Angličané byli, dosud marně čekali. Deska pamětní tam o tom vypravuje.

„Prosím rače se zastavit,“ pravil vůdce, náhle stanuv a udělal holí svou do písku čáru, jako hranici. Stál jsem v úzké ulici mezi strmými skalami. Přede mnou se černal otvor jako do nějaké jeskyně. Bylo již šero. Po chvílce vrátiv se vůdce, zavedl mne úzkou brankou, až jsem se octl v tmavém sklepení.

„To je gotický chrám“.

Nebylo třeba to oznamovat. Šerm mne obklopujícím viděl jsem nad sebou z obrovských balvanů klenutí, v lomeném oblouku. Fantazie to ostatní doplní - skály: sloupy, oltáře. Náhle zašlehla zář a osvětlila rudým světlem jeskyni tu, chrám.

Vůdce zapálil voskovaný papír, skroucený na pochodeň, jejíž zář kmitala se na začernalých skalách a na stropu.

Nepromluvil jsem ani slova, žasl jsem.

Co to? – Varhany!

Byl jsem unešen. Neviděl jsem nástroje, neviděl jsem hudebníka. Jako z tajemného zřídla řinuly se zvuky Haydenovy písně: „Zde v skroušenosti padáme, ó bože, před tvou tvář“, hlaholily velebně, kol se rozléhajíce. Byl jsem v kostele. Má duše byla povznesena. Hasnoucí pochodeň, tichnoucí zvuky zprostily mne kouzla. Ještě je ozvěna opětovala šerem skal, a bylo zase ticho. Vůdce se usmál a vyvedl mne ven. Zabočili jsme za skálu. Tu stál hrbatý mužik, nastrkuje pravicí svou klobouk. Prosil o nějaký dar. Levicí se opíral o flašinet.

„To jsou ty varhany“, usmál se vůdce.

Skály všecko proměnily.

První písemné zmínky o varhaních ve skalním chrámu nalezneme v obrazech Ernesta Wilhelma Knippela nebo v brožurkách W. Lukase, nebo Jakoba Johna, vydaných v polovině 19. století. Zde také vidíme nejstarší vyobrazení teplického skalního varhaníka, krátce po zpřístupnění tzv. Staré partie, jejíž součástí je i návštěva skalního chrámu.

Ve vnitřních prostorách byly návštěvníci a turisté upozornění především na téměř kulatý skalní blok zaklíněný ve skalní rozsedlině, podobný lidské hlavě. Ten byl v německých pramenech jmenován jako Císař Fridrich I., Bedřich II., nebo v některých případech také Císař Fridrich III., případně Totenmaske Kaiser Friedrichs (Posmrtná maska císaře Fridricha).

České prameny tento skalní útvar nazývají jako Busta Svatopluka Čecha, Poprsí Svatopluka Čecha nebo Posmrtná maska Svatopluka Čecha, podle kterého bylo často i o vlastním Skalním chrámu hovořeno jako o Chrámu Svatopluka Čecha. Vyvýšené místo, ze kterého skalní průvodce přednášel, také mělo vlastní pojmenování - Kazatelna, ta stojí v úzké, vlevo odbočující skalní rokli, která byla uváděna jako Sakristie. Když skalní průvodce dovedl návštěvníky až do zadní části chrámu, otočili se a průvodce ukazoval hůlkou na stropní klenbu jeskyně, která tvoří skalní rozsedlinu, tu jmenoval Domgasse (Chrámová ulička).

Druhým, bočním východem, který se dříve také uzamykal, návštěvníci společně s průvodcem Skalní chrám opustili. Po několika schodech sestoupili dolů, kde viděli původce varhanní hudby, která je ještě před malou chvílí obklopovala. Nahlédneme-li opět do Büchnerova spisku, dozvíme se zde ještě jednu zajímavost, o které se autor zmiňuje v souvislosti s tímto skalním útvarem. Autor píše že...

Průvodce sestoupil a vzadu v Chrámu nám ukázal obrazec, na kterém hodně turistů z Německa poznávalo císaře Friedricha na smrtelné posteli. Zde mohou návštěvníci nalézt od de Plauge věnované věty císaři – *„V Teplickém chrámu, zcela majestátností naplněném, odpočívá čelo císaře Friedricha v kamenném obraze, okolo mlčení a božské ticho – jenom v hluboké samotě leží čelo německého císaře až do konce všech časů. Velký svatý božský mír prolíná všude tento prostor a přenáší se na duši, jako při vzpomínce na modlitbu.“*

Jelikož je v textu uvedeno, že návštěvníci v chrámu zmíněné věty mohou nalézt, je z toho jasné, že tyto věty nepředříkával průvodce, ale že byly někde napsané. Naskytá se otázka kde. Je možné, že byly napsány na nějaké desce umístěné v místě, odkud bylo vidět na hlavu císaře. To by muselo být někde uvnitř Chrámu, ale v přítomné skalní jeskyně by se text asi špatně četl a rovněž na několika různých rytinách, ani na pozdějších fotografiích z tohoto místa, žádná tabulka není vidět.

Je tu ještě jedna - pravděpodobnější možnost, že text byl napsán před vstupem do Chrámu. Tam je na skalní stěně vlevo před vchodem do skály vytesaný ozdobný rám, o kterém doposud nevíme, k čemu vlastně sloužil.

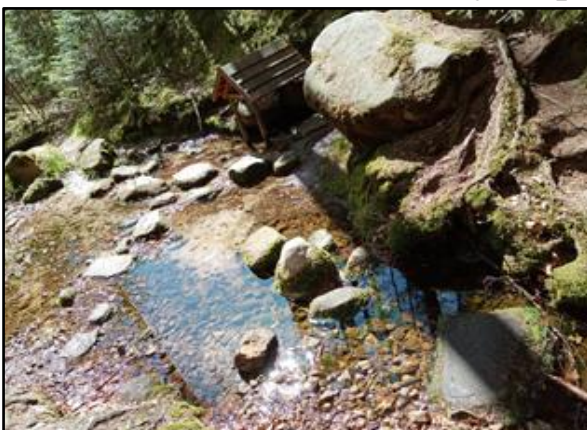
Pokud by byly ony věty napsány před vstupem do Chrámu, bylo by to na místě, které je k tomuto citátu nejen vhodné, ale i praktické, je zde ještě dostatek denního světla na čtení textu. V hladce opracovaném medailonu byl nejspíš vepsán text od de Plauge.

Vysvětlivky

- Skalní chrám: je jeden ze starších názvů pro dnešní Chrámovou jeskyni na základním okruhu Teplickým skalním městem (modrá). Chrámová jeskyně je dnes součástí Skalního chrámu, který zahrnuje ještě sousední chodbu a sousední menší jeskyni.
- Třicetiletá válka: byl evropský ozbrojený konflikt v letech 1618 až 1648, známý především jako vyvrcholení sporů mezi vyznavači římskokatolické církve a zastánci protestantských vyznání. Tato protestantská vyznání vznikla v průběhu reformace v 16. století, a šlo především o Calvinismus a Luteránství. Neméně důležitou příčinou války byl také boj evropských zemí o politickou nadvládu. Vlastní válku započala revoluce stavů v zemích Koruny české proti panovníkovi. Další mocenský souboj, který již v Evropě probíhal mezi Nizozemskými provinciemi a Španělskem, dnes známý jako nizozemská revoluce, také výrazně ovlivňoval boje v Evropě. A konečně vstup katolické Francie na stranu protihabsburské koalice za účelem eliminace přílišné moci Habsburků podtrhl mocenské zájmy na pozadí třicetileté války.
- Sedmiletá válka: byl rozsáhlý ozbrojený konflikt v letech 1756 až 1763 mezi ústředními evropskými mocnostmi 18. století - Velkou Británií, Pruskem, Portugalskem, a některými německými státy jako Hannoverskem na straně jedné, Francií, Svatou říší římskou (Rakouskem a Saskem), Ruskem, Švédskem a Španělskem na straně druhé. Mezitím v Indii se Britové pokusili o dobytí

Bengálska náležejícího k Mughalské říši, tou dobou podporované Francií. Celé střetnutí se ve své době vedlo na velké ploše, v Evropě, Americe, Asii, Africe i na oceánech, a tudíž bývá považováno za první celosvětový válečný konflikt. Někteří historici proto konflikt označují za tzv. „Nultou světovou válku“. Obětí bylo více než 500 000 vojáků a 320 000 až 570 000 civilistů. Důsledkem války byly velké ztráty kolonií Francie ve prospěch Británie, která tak nastoupila cestu ke světové mocnosti. Prusko definitivně potvrdilo zisk Slezska od Rakouska, a tím se začlenilo mezi tzv. pět Velmocí.

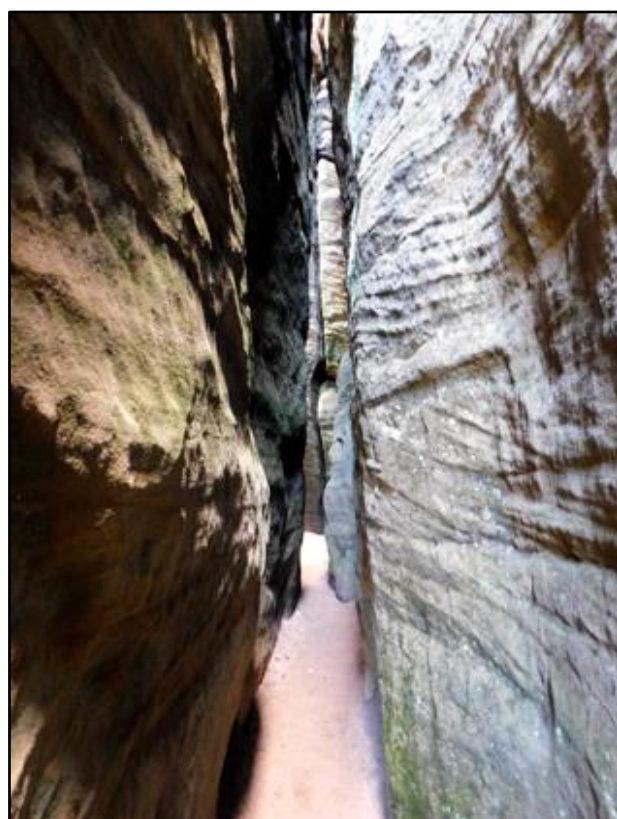
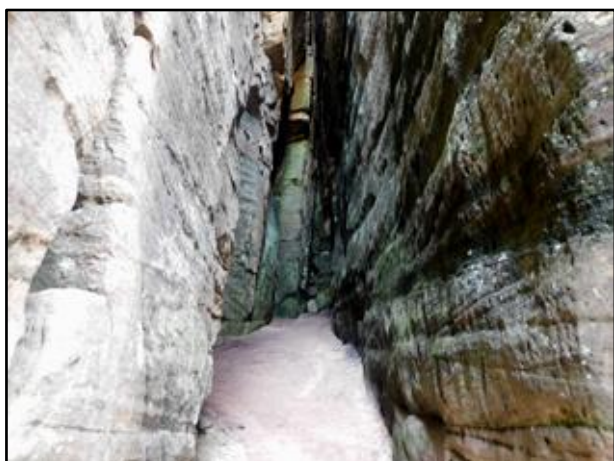
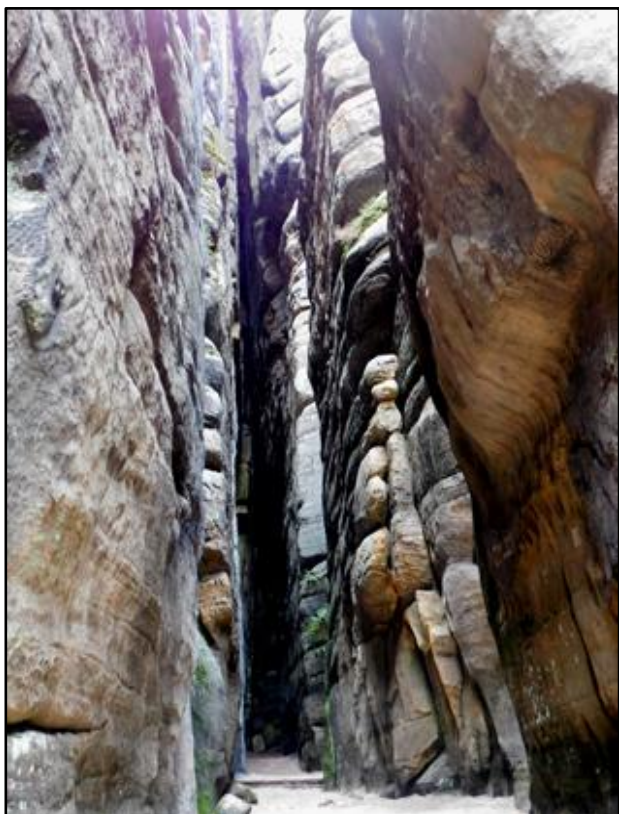
- Genius loci: je latinské slovní spojení znamenající „duch místa“. V římské mytologii byl genius loci duch či bůžek ochraňující určité místo. Často býval zobrazován jako had nebo jako postava s rohem hojnosti. V dnešním slovníku má však tento obrat spíš význam specifické atmosféry dané oblasti než jakési místní ochraňující síly (např.: genius loci, duch tohoto místa, převzal nad událostmi svou moc). V sociologickém a urbanistickém kontextu je vnímán jako stabilní znak identity dané lokality, který se zachovává v různých historických situacích a přechází z jedné do druhé, ožíván novými existenciálními významy.
- Pramen stříbrný: jde o skutečný pramen, který najdete na žluté turistické trase ve Vlčí rokli. Ta slouží jako spojnice mezi skalami Teplickým a Adršpašskými. Pramen leží zhruba 1 km od vstupu do Teplických skal a vyvěrá z pískového podloží, které je hluboko pod skalami naplněno křišťálově čistou vodou. Pramen je velice pěkný a jednoduše upravený menším dřevěným zastřešením. Vyvěrá přímo v řečišti Skalního potoka. Vyznačuje se tím, že vyvěrá spoustou malých pramínků u sebe v písku, takže voda jakoby vře.
- Johann Michael Haydn: narozen 14. září 1737 v Rohrau, zemřel 10. srpna 1806 v Salcburku, byl rakouský hudební skladatel a mladší bratr Franze Josepha Haydna. Složil 24 mší, 2 rekviem, 114 graduále, 67 offertorií, 30 symfonií, mnoho oratorií a několik oper. Byl také učitelem Carla Maria von Webera a Antona Deabelliho.
- Albion: je archaický název pro Velkou Británii. Pochází zřejmě od řeckého geografa a astronoma Ptolemaia (žil 85 až 168 n.l.), tedy ze druhého století po Kristu. V současnosti je užívaný víceméně básnicky či knižně speciálně pro Anglii, například Hrdý Albion (hrdá Anglie), nebo ve fotbalovém slangu pro reprezentaci Anglie.
- Sakristie: z latinského *sacristia*, odvozeno od *sacer*, svatý. Je místnost v kostele, umístěná zpravidla bočně od kněžiště (původně severně či jižně od něj) nebo za hlavním oltářem, v níž jsou uchovávána bohoslužebná roucha kněží i ministrantů, a předměty užívané při bohoslužbě. Mimo to slouží sakristie kněžím a ministrantům jako prostor pro přípravu a převléknutí se na obřady.

Stříbrný
pramen
ve Vlčí
rokli

Skalní chrám
(Chrámová jeskyně/Dóm/Mincovní kostel)

Milan Škoda (24. 08. 2025)

- průvodce Broumovskem <http://www.milan-skoda.cz/broumovsko.htm>

- facebook <https://www.facebook.com/milan.skoda.986>

zdroj: Petr Hnyk, kniha Skály a lidé (skály)

zdroj: Wikipedie

fotografie: Milan Škoda